

Προστασία περιβάλλοντος. Η Διοίκηση οφείλει να προστατεύσει τα αρχαία μνημεία, τα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις πρέπει να διατηρούνται στον τόπο που βρέθηκαν. Σε περίπτωση όμως κατασκευής μεγάλων τεχνικών έργων μείζονος σημασίας για τη χώρα, μπορεί να επιτραπεί από τη Διοίκηση η μεταφορά συγκεκριμένου μνημείου σε άλλο τόπο από εκείνον όπου βρέθηκε. Στην περίπτωση αυτή το κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο θα γνωμοδοτήσει για την ανάγκη κατασκευής του έργου και μετακίνησης του μνημείου. Τα ανωτέρω δεν αντίκεινται στο Σύνταγμα, στο νόμο "περί Αρχαιοτήτων", στη Σύμβαση των Παρισίων "διά την προστασίαν της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς", στη Σύμβαση του Λονδίνου "διά την προστασίαν της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς" και στη Σύμβαση της Γρανάδας "για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης". Η απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού με την οποία εγκρίνεται η ταπείνωση του λόφου Ζάγανι στα Σπάτα, όπου ευρίσκονται αρχαιολογικά ευρήματα και η μεταφορά αυτών για τις ανάγκες κατασκευής του αεροδρομίου των Σπάτων, είναι νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένη. Απορρίπτεται η αίτηση ακύρωσης. Αντίθετη μειοψηφία.

Αριθμός 2300/1997

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 9 Μαΐου 1997, με την εξής σύνθεση : Σ. Γιάγκας, Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας, Προεδρεύων, σε αναπλήρωση του Προέδρου, που είχε κώλυμα, Χρ. Γεραρής, Λ. Οικονόμου, Γ. Δεληγιάννης, Ν. Παπαδημητρίου, Ηλ. Παπαγεωργίου, Π. Χριστόφορος, Μ. Βροντάκης, Θ. Χατζηπαύλου, Φ. Στεργιόπουλος, Δ. Κωστόπουλος, Κ. Μενουδάκος, Ε. Γαλανού, Γ. Ανεμογιάννης, Π.Ν. Φλώρος, Φ. Αρναούτογλου, Ν. Σκλίας, Αγγ. Θεοφιλοπούλου, Θ. Παπαευαγγέλου, Εμ. Δαρζέντας, Δ. Πετρούλιας, Αικ. Συγγούνα, Ν. Ρόζος, Α. Γκότσης, Αθ. Ράντος, Δ. Μπριόλας Ελ. Δανδουλάκη, Σύμβουλοι, Κ. Κουσουλής, Κ. Πισπιρίγκος, Πάρεδροι. Γραμματέας ο Φρ. Καμπάνης.

Γ ι α να δικάσει την από 27 Ιανουαρίου 1997 αίτηση:

τ ο υ Δήμου Σπάτων, ο οποίος παρέστη με την δικηγόρο Αγγελική Χαροκόπου (Α.Μ. 1280 Πειραιώς), που την διόρισε με απόφασή της η Δημομαρτυρική Επιτροπή,

κ α τ ά του Υπουργού Πολιτισμού, ο οποίος παρέστη με τον Θ. Θεοφανόπουλο, Νομικό Σύμβουλο του Κράτους, κ α ι κατά της παρεμβαίνουσας Ανώνυμης Εταιρείας με την επωνυμία "Διεθνής Αερολιμνή Αθηνών Α.Ε.", που εδρεύει στα Σπάτα και έχει γραφεία στην Αθήνα, οδός Καρνεάδου αριθμός 25 - 29, η οποία παρέστη με τους δικηγόρους : 1) Γρηγόριο Λογοθέτη (Α.Μ. 1653 Πειραιώς) και 2) Ματίνα Κανελλοπούλου - Στέα (Α.Μ. 11697), που τους διόρισε με πληρεξούσιο.

Η πιο πάνω αίτηση εισάγεται στην Ολομέλεια του Δι- καστηρίου, κατόπιν της από 7-2-1997 πράξης του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, λόγω της σπουδαιότητάς της, σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 2 εδάφ. α του Π.Δ. 18/1989.

Με την αίτηση αυτή ο αιτών Δήμος επιδιώκει να ακυρωθούν : 1) η υπ' αριθμ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ02/787/16/7-1-97 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, 2) η υπ' αριθμ. 36/5-11-1996 πράξη του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, 3) η υπ' αριθμ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ02/42375/2452/6-9-1995 απόφαση του ίδιου ως άνω Υπουργού, 4) η υπ' αριθμ. 27/18-7-1995 Πράξη του ίδιου ως άνω Συμβουλίου και κά- θε άλλη συναφής πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητού, Συμβούλου Φ. Στεργιόπουλου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε την πληρεξούσια του Δήμου, η οποία ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λό- γους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση, τους πληρε- ξουσίους της παρεμβαίνουσας Εταιρείας και τον αντιπρόσωπο του Υπουργού, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, σε αίθουσα του δικαστηρίου κ α ι

Α φ ο ύ μ ε λ έ τ η σ ε τ α σ χ ε τ ι κ ά έ γ γ ρ α φ α
Σ κ έ φ θ η κ ε κ α τ á τ ο Ν ό μ ο

1. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση, η οποία ασκείται κατά νόμον χωρίς καταβολή τελών και παραβόλου, ζητείται η ακύ- ρωση των εξής πράξεων : α) της υπ' αριθ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ02/787/ 16/7.1.1997 απόφασης του Υπουργού Πολιτισμού "Αεροδρόμιο Σπάτων. Προβλεπόμενη από τη μελέτη ταπεινώση του λόφου Ζάγανι εκτός του κυρίως χώρου του αεροδρομίου" β) της υπ' αριθ. 36/5.11.1996 γνω- μοδότησης του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, στην οποία στηρίχθηκε η πιο πάνω υπό στοιχ. α' απόφαση, γ) της υπ' αριθ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ02/42375/2452/6.9.1975 απόφασης του Υπουργού Πο- λιτισμού "Κατασκευή Αεροδρομίου στα Σπάτα" και δ) της υπ' αριθ. 27/18.7.1995 γνωμοδότησης του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβου- λίου, στην οποία στηρίχθηκε η υπό στοιχ. γ' απόφαση.

2. Επειδή, η υπόθεση έχει εισαχθεί στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου με την από 7/2/1997 πράξη του Προέδρου του (που τροποποιήθηκε, ως προς τη δικάσιμο, με την από 28/2/1997 νεότερη πράξη του), λόγω της σπουδαιότητάς της.

3. Επειδή, με προφανές έννομο συμφέρον ασκείται η κρινόμενη αίτη ση από τον αιτούντα δήμο, στα διοικητικά όρια του οποίου ευρίσκεται ο λόφος Ζάγανι, για τον οποίο γίνεται εκτενής λόγος πιο κάτω.

4. Επειδή, με προφανές έννομο συμφέρον και εν γένει παραδεκτώσ παρεμβαίνει στη δίκη η ανώνυμη εταιρεία "Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών Α.Ε.", δοθέντος ότι, κατά το άρθρο 2 του καταστατικού της, που παρατίθεται στο άρθρο τρίτο του ν. 2338/1995 "Κύρωση Σύμβασης Ανάπτυξης του νέου Διεθνούς Αεροδρομίου της Αθήνας στα Σπάτα κλπ." (ΦΕΚ 202 τ.Α'), σκοπός της εταιρείας είναι και η εκπλήρωση εργασιών ή δραστηριοτήτων που συνδέονται με τον σχεδιασμό, τη χρηματοδότηση, την κατασκευή, την ολοκλήρωση και τη θέση σε λειτουργία του νέου αεροδρομίου στα Σπάτα Αττικής.

5. Επειδή, απαραδέκτως προσβάλλονται αυτοτελώς οι αναφερόμενες στην πρώτη σκέψη της παρούσης απόφασης γνωμοδοτήσεις του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, οι οποίες στερούνται εκτελεστότητας, λόγω της φύσης τους ως απλών γνωμοδοτήσεων.

6. Επειδή, με την υπό στοιχ. γ' απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού της 6/9/1995 εγκρίθηκε, από άποψη αρχαιολογικής νομοθεσίας, "το νέο σχέδιο (Master plan) κατασκευής του αερολιμένας στα Σπάτα Αττικής" με τους όρους 1 έως 5 που αναφέρονται στην απόφαση αυτή. Οπως προκύπτει από το όλο περιεχόμενο της κρινόμενης αίτησης και ιδίως από τους προβαλλόμενους λόγους ακύρωσης, με την κρινόμενη αίτηση ζητείται η ακύρωση της απόφασης αυτής (της 6/9/1995) κατά το μέρος της με το οποίο (αριθμός 3 στην απόφαση) "εγκρίνεται η καταστροφή του οχυρωματικού περιβόλου στην κορυφή του λόφου Ζάγανι με τον όρο ότι θα προηγηθεί η δημοσίευσή του". Ομως η ρύθμιση της υπουργικής αυτής απόφασης, καθόσον αφορά τον λόφο Ζάγανι και τα επ' αυτού αρχαιολογικού ενδιαφέροντος ευρήματα, είχε εξ ολοκλήρου αντικατασταθεί κατά τον χρόνο άσκησης της κρινόμενης αίτησης (4/2/1997) με τις ρυθμίσεις της ομοίως προσβαλλόμενης με την ίδια αίτηση υπό στοιχ. α' πιο πάνω απόφασης του Υπουργού Πολιτισμού (της 7/1/1997). Επομένως, απαραδέκτως προσβάλλεται με την κρινόμενη αίτηση η ανωτέρω από 6/9/1995 υπουργική απόφαση, ενώ, εξ άλλου, εμπροθέσμως και εν γένει παραδεκτώσ προσβάλλεται η υπουργική απόφαση της 7/1/1997 (υπό στοιχ. α' στην πρώτη σκέψη της παρούσης απόφασης).

7. Επειδή, με την παραδεκτώσ προσβαλλόμενη απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού "εγκρίνεται η κατ' ανάγκη ταπείνωση του λόφου Ζάγανι σύμφωνα με τους ακόλουθους όρους", για τους οποίους γίνεται αναλυτική αναφορά πιο κάτω στην παρούσα απόφαση. Και αναφέρεται μεν στην υπ' αριθ. πρωτ. 2077/21.4.1997 αναφορά της Β' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων προς το Υπουργείο Πολιτισμού, η οποία διαβιβάσθηκε στο Δικαστήριο με το υπ' αριθ. πρωτ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ02/18723/1065/24.4.1997 έγγραφο του Υπουργείου Πολιτισμού και το υπ' αριθ. πρωτ. 990/30.4.1997 έγγραφο του Νομικού Συμβούλου του Υπουργείου Πολιτισμού, ότι "ολοκληρώθηκαν όλες οι αρχαιολογικές εργασίες στο λόφο Ζάγανι, σύμφωνα με την Απόφαση αριθ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ2/787/16/7.1.1997" και γίνεται, στη συνέχεια, λεπτομερέστερη αναφορά των εργασιών που είχαν γίνει, πλην όμως δεν αποδεικνύεται ολοκλήρωση της εκτέλεσης της προσβαλλόμενης αυτής υπουργικής απόφασης και ειδικότερα της προβλεπόμενης ταπείνωσης του

λόφου Ζάγανι. Συνε- πώς, εφόσον, πάντως, δεν έχει πλήρως εκτελεσθεί η προσβαλλόμενη υπουργική απόφαση, η παρούσα δίκη διατηρεί εν πάση περιπτώσει το αντικείμενό της, όλα δε όσα αντίθετα υποστηρίζουν η παρεμ- βαινούσα εταιρεία και το Δημόσιο, πρέπει να απορριφθούν ως αβά- σιμα.

8. Επειδή, στο άρθρο 24 του Συντάγματος 1975 ορίζονται τα εξής : "1. Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλ- λοντος αποτελεί υποχρέωσιν του Κράτους. Το Κράτος υποχρεούται να λαμβάνη ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα προς δια- φύλαξιν αυτού ... 6. Τα μνημεία και αι παραδοσιακά περιοχαί και στοιχεία τελούν υπό την προστασία του Κράτους. Νόμος θέλει, ορί- σει τα αναγκαία προς πραγματοποίησιν της προστασίας ταύτης πε- ριοριστικά της ιδιοκτησίας μέτρα, ως και τον τρόπον και το είδος της αποζημιώσεως των ιδιοκτητών". Με τις διατάξεις αυτές του Συντάγματος καθιερώνεται ειδικώς, το πρώτον, αυξημένη προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, δηλαδή των μνημείων και λοιπών στοιχείων που προέρχονται από την ανθρώπινη δραστηριότητα και συνθέτουν την ιστορικήν, καλλιτεχνικήν, τεχνολογικήν και εν γένει πολιτιστικήν κληρονομίαν της Χώρας. Η προστασία αυτή περιλαμ- βάνει μεταξύ άλλων τη διατήρηση των εν λόγω πολιτιστικών στοι- χείων στο διηνεκές. Εξ άλλου, κατά το άρθρο 50 του Κ.Ν. 5351/1932 "περί αρχαιοτήτων" (π.δ/γμα 9/24.8.1932, ΦΕΚ 275 Α') "απαγορεύεται άνευ αδείας του Υπουργού της Παιδείας", (ήδη Πολιτισμού) "ή πλη- σίον αρχαίων επιχείρησις έργου δυναμένου να βλάβη αυτά αμέσως ή εμμέσως" (περ. 2) καθώς και "οιαδήποτε εργασία επί κτιρίων ή λει- ψάνων ή ερειπίων αρχαίων και αν έτι δεν επιφέρει ζημίαν τινα" (περ. 3). Κατά την έννοια των πιο πάνω διατάξεων, και δη των διατάξεων του αρχαιολογικού νόμου, ερμηνευόμενων ενόψει των συνταγματικών διατάξεων που ήδη παρατέθηκαν, κατ' αρχήν επιβάλλεται στη Διοί- κηση η λήψη παντός μέτρου, κρινομένου αρμοδίως ως προσφόρου, για την προστασίαν των αρχαίων μνημείων, η οποία, κατά περίπτω- ση, και αναλόγως της φύσης των μνημείων, μπορεί να περιλαμβάνει και τη διατήρησή τους στον τόπο που ευρέθησαν. Σε περίπτωση όμως κατασκευής μεγάλων τεχνικών έργων μείζονος σημασίας για τη Χώρα και την Εθνική Οικονομία, δεν αποκλείεται να επιτραπεί από τη Διοίκηση η παριστάμενη ως απολύτως αναγκαία για την εκτέλεση του έργου μεταφορά συγκεκριμένου μνημείου σε άλλο τόπο από εκείνον στον οποίο βρέθηκε, αναλόγως του είδους και της ση- μασίας του μνημείου, δοθέντος ότι η κατασκευή έργων της ως άνω εμβελείας αποτελεί επίσης συνταγματικώς προστατευτέα αξία (άρθρο 106 παρ. 1 του Συντάγματος). Στην περίπτωση αυτή, όταν δηλαδή για την κατασκευή έργου μείζονος σημασίας για την Εθνική Οικονομία απαιτείται η μετακίνηση αρχαίου μνημείου, στη Διοίκηση (και ει- δικότερα στον Υπουργό Πολιτισμού) απόκειται, μετά από εκτίμηση της γνώμης των αρμοδίων τεχνικών οργάνων, όπως είναι κατ' εξο- χήν προκειμένου περί αρχαιοτήτων το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμ- βούλιο, να σταθμίσει την ανάγκη αφενός της κατασκευής του έργου και αφετέρου της μετακίνησης του αρχαίου μνημείου, περαιτέρω δε ενδεχομένως να αποφασίσει αιτιολογημένα και τη μεταφορά του μνημείου σε άλλο κατάλληλο χώρο, υπό όρους και προϋποθέσεις που διασφαλίζουν την αποτροπή βλάβης του και τη διατήρησή του ως στοιχείου της πολιτιστικής κληρονομίας της Χώρας. Τα πιο πάνω

δεν έρχονται σε αντίθεση με τη Διεθνή Σύμβαση των Παρισίων "διά την προστασίαν της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής κληρονομιάς" που κυρώθηκε με τον ν. 1126/1981, ΦΕΚ 32 τ.Α' (άρθρα 4 και 5 της Σύμβασης, η οποία, ειδικότερα, επιβάλλει περ. δ' του άρθρου 5 - στα Κράτη - Μέλη να "προσπαθήσουν εν τω μέτρω του δυνατού" "να λάβουν τα κατάλληλα νομικά, επιστημονικά, τεχνικά, διοικητικά και οικονομικά μέτρα διά τον προσδιορισμόν, προστασίαν, συντήρησιν, αξιοποίησιν και επανόρθωσιν της εν λόγω κληρονομιάς"), ούτε στο άρθρο 2 της Σύμβασης του Λονδίνου "διά την προστασίαν της Αρχαιολογικής κληρονομιάς" που κυρώθηκε με τον ν. 1127/1981 (ΦΕΚ 32 τ.Α'), το οποίο άρθρο ορίζει ότι : "Με σκοπόν την διασφάλισιν της προστασίας των μη ανακαλυφθέντων εισέτι αντικειμένων και περιοχών όπου κείνται κρυμμένα αρχαιολογικά αντικείμενα, έκαστον συμβαλλόμενον μέρος αναλαμβάνει να λάβη τοιαύτα μέτρα, καθ' όσον είναι τούτο δυνατόν ώστε : α) να περιορίση και να προστατεύση θέσεις και περιοχάς αρχαιολογικού ενδιαφέροντος β) να δημιουργήση εφεδρικός ζώνας, διά την διατήρησιν της υλικής μαρτυρίας, η οποία θα αποτελέση αντικείμενον ερεύνης υπό μεταγενεστέρων γενεών αρχαιολόγων".

9. Επειδή, εξ άλλου, με το ν. 2039/1992 κυρώθηκε η Σύμβαση της Γρανάδας για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης (ΦΕΚ 61 τ.Α' - ανακοίνωση για τη θέση της σε ισχύ από 1 Σεπτεμβρίου 1992 στο ΦΕΚ 114/1.7.1992 τ.Α'). Στο άρθρο 1 της Σύμβασης αυτής ορίζεται ότι : "Στην παρούσα Σύμβαση σαν αρχιτεκτονική κληρονομιά θεωρείται ότι περιλαμβάνει τα ακόλουθα ακίνητα αγαθά : Τα μνημεία : κάθε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού της ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων ή διακοσμητικών στοιχείων, που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους. Τα αρχιτεκτονικά σύνολα : ομοιογενή σύνολα αστικών ή αγροτικών κατασκευών, σημαντικών λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού τους ενδιαφέροντος, συναφή μεταξύ τους ώστε να σχηματίζουν ενότητες, που να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά. 3. Οι τόποι : σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης, εν μέρει κτισμένα, τα οποία αποτελούν εκτάσεις τόσο χαρακτηριστικές και ομοιογενείς, ώστε να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά και τα οποία είναι σημαντικά λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού και τεχνικού τους ενδιαφέροντος" και στο άρθρο 3 αυτής ότι : "Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται : 1. να καθιερώσει ένα νομικό καθεστώς προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς 2. να εξασφαλίσει, μέσα σ' αυτό το νομικό πλαίσιο και ανάλογα με τα ιδιαίτερα για κάθε Κράτος ή περιφέρεια μέτρα, την προστασία των μνημείων, των αρχιτεκτονικών συνόλων και των τόπων". Περαιτέρω, στο άρθρο 4 της ίδιας Σύμβασης ορίζεται ότι : "Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται : 1. να θέσει σε εφαρμογή, με βάση τη νομική προστασία των σχετικών ακινήτων, κατάλληλες διαδικασίες ελέγχου και αδειών 2. να φροντίσει ώστε τα προστατευόμενα ακίνητα να μην αλλοιωθούν, ερειπωθούν ή καταδαφιστούν. Γι' αυτόν το σκοπό, κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται, εάν δεν το έχει ήδη κάνει, να εισαγάγει στη νομοθεσία του διατάξεις, που να προβλέπουν : α. την υποβολή προς τις αρμόδιες αρχές των σχεδίων κατεδάφισης ή μετατροπής μνημείων, που ήδη προστατεύονται, ή

μνημείων για τα οποία έχει κινηθεί η διαδικασία προ-στασίας, όπως και κάθε σχεδίου που θίγει το περιβάλλον τους β. την υποβολή στις αρμόδιες αρχές των μελετών που θίγουν το σύνολο ή τμήμα ενός αρχιτεκτονικού συνόλου ή ενός τόπου και οι οποίες αφορούν εργασίες : - κατεδάφισης κτιρίων - ανέγερσις νέων κτιρίων - σημαντικών μετατροπών, οι οποίες θα αλλοίωναν το χαρακτήρα του αρχιτεκτονικού συνόλου ή του τόπου γ. τη δυνατότητα που παρέχεται στις δημόσιες υπηρεσίες να ζητούν από τον ιδιοκτήτη ενός προστατευόμενου ακινήτου να πραγματοποιεί εργασίες ή να τον υποκαθιστούν σε περίπτωση που υπάρχει αδυναμία εκ μέρους του δ. τη δυνατότητα απαλλοτρίωσης ενός προστατευόμενου ακινήτου", στο Άρθρο 5 ότι : " Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να αποκλείσει τη μετακίνηση του συνόλου ή τμήματος ενός προστατευόμενου μνημείου, εκτός από την περίπτωση κατά την οποία η υλική προστασία του μνημείου θα το απαιτούσε επιτακτικά. Στην περίπτωση αυτή, η αρμόδια υπηρεσία θα πρέπει να πάρει τις απαραίτητες προφυλάξεις για την αποσυναρμολόγηση, τη μεταφορά και την επανασυναρμολόγησή του σε κατάλληλο χώρο" και τέλος, στο άρθρο 7 ότι : "Στο χώρο ο οποίος περιβάλλει τα μνημεία, στο εσωτερικό των αρχιτεκτονικών συνόλων και των τόπων κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να λάβει μέτρα, που θα αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος".

10. Επειδή, στην προκείμενη περίπτωση, όπως προκύπτει από τη γνωμοδότηση 36/5.11.1996 του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, το γνωμοδοτικό αυτό όργανο έλαβε υπόψη του εισήγηση του Εισηγητή Γ. Τζεδάκη, προϊσταμένου της Διεύθυνσης Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, ο οποίος αναφέρθηκε αναλυτικά στα ευρήματα αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, τα οποία ευρέθησαν στον λόφο Ζάγανι στα Σπάτα Αττικής, και τα οποία, κατά την μέχρι σήμερα εκτίμηση των αρχαιολόγων, είναι εκτός από "λείψανα ελληνιστικής οχύρωσης" και "οχυρωμένος οικισμός νεολιθικής/πρωτοελλαδικής εποχής", μεγάλο μέρος του οποίου λόγω της μικρής επιχώσεως και της συνεχούς χρήσεως ως βοσκοτόπου είχε ήδη καταστραφεί. Στη συνέχεια έγινε ευρεία συζήτηση μεταξύ των μελών του Συμβουλίου αυτού, η οποία αποτυπώνεται στην προαναφερόμενη γνωμοδότησή του, σε σχέση με την επιστημονική αξία των ευρημάτων από αρχαιολογική άποψη, και, περαιτέρω ως προς την ανάγκη που ανεδύη για την "ταπείνωση" (αποκοπή του υψηλότερου μέρους) του πιο πάνω λόφου Ζάγανι, δοθέντος ότι πάνω από αυτόν διέρχεται ένας από τους δύο προβλεπόμενους αεροδιαδρόμους (εναέρια πορεία προσγείωσης και απογείωσης των αεροσκαφών) του υπό κατασκευή Διεθνούς Αεροδρομίου των Σπάτων, έγινε δε αναφορά και στην προηγούμενη γνωμοδότηση του ίδιου Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου υπ' αριθ. 27/18.7.1995 και την υπουργική απόφαση της 6/9/1995, όπως επίσης αναγνώσθηκε το από 5/11/1996 ενημερωτικό σημείωμα σε σχέση με την αυτοψία που πραγματοποιήθηκε από το μέλος του Συμβουλίου Γ. Στάινχάουερ και τις κυρίες Πάντου και Ανδρίκου. Επίσης αναφέρθηκαν επιστολή από 24/10/1996 του J. Schill (Γενικού Διευθυντή της παρεμβαινούσης) προς τον Υπουργό Πολιτισμού, σχετική με μεταφορά των ευρημάτων, επιστολές αναφερόμενες στη σπουδαιότητα του ευρήματος του Προέδρου του Τμήματος Ιστορίας - Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών Κ. Σβολόπουλου και του Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης J. Maran καθώς και το

Ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, υπέρ της διατήρησης των αρχαίων του προϊστορικού οικισμού στο Ζάγανι, αναγνώσθηκε δε, στη συνέχεια, το με αριθ. πρωτ. 1000/25.7.1996 Ψήφισμα του Τομέα Ιστορίας της Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, που αναφέρεται, μεταξύ άλλων, στη σημασία των ευρημάτων στο λόφο Ζάγανι και στην ανάγκη "να συνεχισθεί η ανασκαφική έρευνα του λόφου μέχρι πλήρους αποκαλύψεως του οικισμού και αποτυπώσεως του συνόλου των ευρημάτων". Κατόπιν αυτών το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο, λαμβάνοντας υπόψη και σταθμίζοντας την ανάγκη κοπής της κορυφής του λόφου Ζάγανι, για να μπορεί να υπάρξει ασφάλεια των πτήσεων υπεράνω αυτού, λόγω των διεθνών κανονισμών (ώστε σε τελική ανάλυση, να καταστεί δυνατή η κατασκευή του Διεθνούς Αεροδρομίου των Σπάτων), το είδος των προαναφερομένων ευρημάτων, καθώς και την σημασία της παραμονής αυτών στον τόπο όπου ευρέθησαν, γνωμοδότησε ομόφωνα, υπέρ της κατ' ανάγκην ταπείνωσης του λόφου Ζάγανι με τους διασφαλιστικούς όρους που παρατίθενται στην προαναφερόμενη υπ' αριθ. 36/5.11.1996 γνωμοδότησή του, υπό τους οποίους και μόνον επιτρέπεται η μεταφορά των ευρημάτων από τον λόφο Ζάγανι. Όπως προκύπτει από την πιο πάνω γνωμοδότηση, κρίθηκε από το αρμόδιο κατά νόμο για την προστασία των αρχαιοτήτων συμβούλιο ότι είναι επιτρεπτή η μεταφορά των προπεριγραφόμενων ευρημάτων και ότι οι όροι που προέτεινε αυτό στον Υπουργό Πολιτισμού κρίνονται από το ίδιο ως επαρκείς ώστε η μεταφορά να γίνει χωρίς βλάβη των αρχαίων. Οι πιο πάνω όροι για την ασφαλή μεταφορά των ευρημάτων τους οποίους έθεσε το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο, απετέλεσαν περιεχόμενο της προσβαλλόμενης υπουργικής απόφασης, με περαιτέρω συμπλήρωσή τους προς τον σκοπό αποτελεσματικότερης διεξαγωγής της αρχαιολογικής έρευνας μέχρι τη μεταφορά, προστασίας των ευρημάτων και για τη διατήρηση, με τα προσφερόμενα σύγχρονα τεχνικά μέσα, της απεικόνισης των ευρημάτων, όπως είχαν στον τόπο όπου ευρέθησαν πριν από τη μεταφορά τους. Ειδικότερα, με την προσβαλλόμενη υπουργική απόφαση της 7/1/1997 αποφασίσθηκαν τα εξής :

1. "Εγκρίνεται η κατ' ανάγκην ταπείνωση του λόφου Ζάγανι σύμφωνα με τους ακόλουθους όρους :
1. Να διατεθούν για ένα τουλάχιστον μήνα τρεις εργάτες και ένας αρχαιολόγος με υπόδειξη της Β' ΕΠΚΑ για συμπληρωματικές εργασίες (καθαρισμούς) επί του λόφου Ζάγανι.
2. Να γίνει αεροφωτογράφιση του λόφου Ζάγανι και του περιβάλλοντος χώρου και να υποβληθούν οι αεροφωτογραφίες στη Β' ΕΠΚΑ ή να ληφθούν από αυτήν ή με μέριμνά της και σε κάθε περίπτωση με δαπάνες του αναδόχου του έργου.
3. Να κατασκευασθεί πρόπλασμα σε κλίμακα 1:50 ολοκλήρου του λόφου με τον αποκαλυφθέντα οικισμό. Το τείχος και τα οικήματα θα αποδίδονται με τρόπο που να απεικονίζει την πραγματικότητα και όχι σχηματικό. Τα σχέδια και γενικά η όλη μελέτη που απαιτείται για την κατασκευή του προπλάσματος θα κατατεθεί προς έγκριση στην Β' ΕΠΚΑ. Το πρόπλασμα μετά την έγκρισή του από την Β' ΕΠΚΑ καθώς και συνοδευτικό εποπτικό υλικό (σχέδια, φωτογραφίες, ενημερωτικά κείμενα και όποιο άλλο πρόσφορο μέσο απαιτηθεί για την δημιουργία εκθέσεως) θα εκτεθούν μόνιμα σε εμφανή χώρο του νέου αερολιμένα ο οποίος θα διαμορφωθεί κατάλληλα, σύμφωνα με τις υποδείξεις και υπό την τελική έγκριση της Β' ΕΠΚΑ.
4. Θα αποκοπούν τα τμήματα των βράχων που φέρουν επί των φωτογραφιών και μελετών την

επιγραφή "ΟΡΟΣ" και θα μεταφερθούν σε χώρο που θα υποδείξει η Β' ΕΠΚΑ. Θα διασωθούν τα αρχαιολογικά ευρήματα που συνδέονται με τον λόφο Ζάγανι και, εφόσον αυτό ζητηθεί από το ΥΠΠΟ, αυτά θα τοποθετηθούν στον τόπο αναπαράστασης και σε παρόμοιες με τον λόφο Ζάγανι εδαφολογικές και τοπογραφικές συνθήκες, σύμφωνα με τις υποδείξεις των αρμοδίων αρχαιολογικών υπηρεσιών. Στο μεταξύ τα ευρήματα θα διασφαλισθούν, θα μεταφερθούν και θα φυλαχθούν σύμφωνα με τις υποδείξεις της Β' ΕΠΚΑ. 5. Για την περιοχή του κυρίως χώρου του αεροδρομίου, όπου εκτελούνται εκσκαφές, θα διατεθούν τρεις αρχαιολόγοι κατόπιν υποδείξεως της Β' ΕΠΚΑ, για την παρακολούθηση των εκσκαφών, καθώς και μόνιμο συνεργείο από τρεις εργάτες και ένα αρχαιολόγο για την διενέργεια ανασκαφών όπου προκύπτει ανάγκη. 6. Όλες οι εργασίες θα εκτελούνται μόνο παρουσία εντελλομένων υπαλλήλων της Β' ΕΠΚΑ. 7. Οι δαπάνες και η απαιτούμενη τεχνική υποδομή για τα ανωτέρω καθώς και οι δαπάνες για τη μελέτη και δημοσίευση (σχεδιαστικές, φωτογραφικές και εκδοτικές) του οικισμού στο λόφο Ζάγανι θα διατεθούν από την ανάδοχο εταιρεία του έργου, σύμφωνα με όσα εκπρόσωπός της δήλωσε κατά την ακρόασή του ενώπιον του Γ. Γραμματέα του ΥΠΠΟ και του Προϊσταμένου της ΔΠΚΑ προκειμένου να ενημερωθεί το ΚΑΣ, και όπως εξάλλου προβλεπόταν και από την Υ.Α. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ02/42375/2452/6-9-1995. 8. Να διευκρινιστεί εγκαίρως από την ανάδοχο εταιρεία επί χάρτου ποίοι λόφοι εκτός του Ζάγανι απαιτείται να ταπεινωθούν ώστε να προηγηθεί ανασκαφική έρευνα. Στην περίπτωση αυτή θα ισχύσουν και πάλι οι όροι 1, 2, 6, 7 και για τον αναγκαίο χρόνο, σύμφωνα με τις υποδείξεις της Β' ΕΠΚΑ". Με το περιεχόμενο αυτό η προσβαλλόμενη υπουργική απόφαση είναι νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένη, σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν σε προηγούμενη σκέψη, δοθέντος ότι ύστερα από αιτιολογημένη στάθμιση αφενός της ανάγκης εκτέλεσης έργου μείζονος σημασίας για την Εθνική Οικονομία (του νέου Διεθνούς Αεροδρομίου στα Σπάτα, η κατασκευή του οποίου προβλέπεται από τη Σύμβαση που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2338/1995) και αφετέρου της ανάγκης διατήρησης στο τόπο που ανευρέθησαν των πιο πάνω ευρημάτων, έκρινε ότι πρέπει να συνδυασθεί η εξυπηρέτηση αμφοτέρων των ως άνω συνταγματικώς προστατευτέων αξιών, με το να καταστεί δυνατή η κατασκευή του διεθνούς αεροδρομίου αφενός και να ληφθούν αφετέρου όλα τα αναγκαία και κατά την κρίση της αρμόδιας αρχαιολογικής υπηρεσίας μέτρα πρώτον για την ολοκλήρωση της αρχαιολογικής έρευνας και στη συνέχεια για την προσήκουσα μεταφορά σε κατάλληλο χώρο, ύστερα από την ενέργεια αεροφωτογράφισης και κατασκευή προπλάσματος ολόκληρου του λόφου με τα αποκαλύφθεντα ευρήματα. Συνεπώς οι λόγοι ακυρώσεως με τους οποίους προβάλλονται παράβαση του άρθρου 24 παρ. 1 και 6 του Συντάγματος, του άρθρου 50 του ΚΝ 5351/1932 και των άρθρων 4 και 5 (παρ. δ') της Σύμβασης των Παρισίων (ν. 1126/1981) και 2 της Σύμβασης του Λονδίνου (ν. 1127/1981) και έλλειψη προσήκουσας αιτιολογίας, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι. Περαιτέρω, εφόσον στην γνωμοδότηση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου, στην οποία στηρίζεται η προσβαλλόμενη απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, τα πιο πάνω ευρήματα δεν χαρακτηρίζονται "ως κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού κλπ. ενδιαφέροντος" τους, κατά την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης της Γρανάδας (ν. 2039/1992), ώστε να υπάγονται στις

ρυθμίσεις της, ο λόγος ακυρώσεως περί παραβάσεως των παρατιθέμενων σε προηγού- μενη σκέψη άρθρων 3, 4, 5 και 7 της πιο πάνω Σύμβασης, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος. Κατά τη γνώμη δε των Συμβούλων Χρ. Γεραρά, Γ. Δεληγιάννη, Ηλ. Παπαγεωργίου, Μιχ. Βροντάκη, Κ. Μενουδάκου και Δ. Μπριόλα ο παραπάνω λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί με τις εξής σκέψεις : Η διάταξη του άρθρου 5 της Σύμβασης για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης δεν έχει εφαρμογή στις περιπτώσεις μνημείων, των οποίων η μετακίνηση είναι αναγκαία για την εκτέλεση έργου που είχε χωροθετηθεί πριν κυρωθεί η Σύμβαση αυτή και τεθεί σε ισχύ, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 22 της ίδιας, δεδομένου ότι η υποχρέωση των κρατικών οργάνων που θεσπίζεται με το παραπάνω άρθρο 5 προδήλως δεν ανατρέχει σε χρονικό διάστημα προγενέστερο του χρονικού σημείου, κατά το οποίο οι όροι της Σύμβασης κατέστησαν μέρος της εσωτερικής έννομης τάξης, και, κατά συνεκδοχή, το κανονιστικό περιεχόμενο της διάταξης αυτής δεν καταλαμβάνει νομικές καταστάσεις που είχαν ήδη δημιουργηθεί και δεν παρεμποδίζει τη συνέχιση εκκρεμών νομικών διαδικασιών. Επομένως, η διάταξη αυτή δεν είναι, πάντως εφαρμοστέα στην παρούσα υπόθεση αφού ο νέος διεθνής αερολιμένας των Αθηνών, για την κατασκευή του οποίου απαιτείται, όπως προ- κύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, η μετακίνηση του επίμαχου μνημείου, είχε χωροθετηθεί με το άρθρο ενδέκατο παρ. 1 του ν. 1955/ 1991 (φ. 112), με το οποίο συμπληρώθηκε το ρυθμιστικό σχέδιο της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας και ορίστηκαν τα Σπάτα ως τόπος κατασκευής του νέου αερολιμένα, δηλαδή πριν τεθεί σε ισχύ στην Ελλάδα η διεθνής αυτή Σύμβαση (1.9.1992). Κατά την μειοψηφία όμως γνώμη των Συμβούλων Π. Χριστόφορου, Ε. Γαλανού, Ε. Δαρζέντα, Ν. Ρόζου, Α. Γκότση και Α. Ράντου, το άρθρο 5 της Συμβάσεως "για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης, που υπεγράφη στην Γρανάδα το 1985 και κυρώθηκε με τον ν. 2039/1992 (Α' 61), εν συνδυασμώ ερμηνευόμενο με τους ορισμούς του άρθρου 1 της Συμβάσεως, εισάγει αμέσως εφαρμοστέο και δεσμευτικό για τις αρμόδιες αρχές των συμβαλλομένων κρατών κανόνα κατά τον οποίο απαγορεύεται σε κάθε περίπτωση η διάλυση ή η μετακίνηση προστατευομένου μνημείου, δηλαδή ιδιαίτερα σημαντικής, κατά την έννοια του άρθρου 1 της Συμβάσεως κατασκευής, εκτός από την περίπτωση κατά την οποία η υλική προστασία του μνημείου θα το απαιτούσε επιτακτικά. Η έννοια της εξαιρέσεως αυτής είναι ότι ως προστασία του μνημείου νοείται μόνον η προφύλαξη του από την φθορά ή από εξωτερικές επιδράσεις που δεν σχετίζονται με συγκεκριμένη ενσυνείδητη ανθρώπινη δραστηριότητα προϋποθέτουμε την καταστροφή ή μετακίνηση του μνημείου, διότι παρόμοια δραστηριότητα απαγορεύεται απολύτως. Στην προκειμένη περίπτωση, η προσβαλλομένη θα ήταν ακυρωτέα για τον λόγο ότι το ΚΑΣ δεν αποφαίνεται για τον χαρακτηρισμό της κατασκευής ως ιδιαίτερης σημαντικής ή όχι, ενώ τούτο θα ήταν αναγκαίο προκειμένου να κριθεί εάν συντρέχουν οι όροι για την εφαρμογή της ανωτέρω διατάξεως. Τέλος, κατά τη μειοψηφία επίσης, γνώμη της Συμβούλου Ελένης Δανδουλάκη, το άρθρο 24 του Συντάγματος καθιερώνει την αυξημένη προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Η προστασία αυτή όπως είχε κριθεί (Βλ. Ολομ. 3146/86) περιλαμβάνει την υποχρέωση της Διοικήσεως να εξασφαλίσει τη διηνεκή προστασία των πολιτιστικών στοιχείων καθώς και τη δυνατότητα επιβολής ιδιαίτερων

μέτρων για την αποφυγή οποιασδήποτε βλάβης, αλλοίωσης ή υποβάθμισης τους. Συνεπώς, εφόσον από την προσβαλλόμενη πράξη και τη γνωμοδότηση που προηγήθηκε δεν προκύπτει ότι ο επιλεγείς τρόπος απομάκρυνσης των ευρημάτων τα εξασφαλίζει από βλάβη, αλλοίωση ή υποβάθμιση, η πράξη αυτή παραβιάζει ευθέως τη σχετική συνταγματική διάταξη και πρέπει να ακυρωθεί.

11. Επειδή, κατόπιν τούτων, πρέπει να απορριφθεί η κρινόμενη αίτηση και να γίνει δεκτή η παρέμβαση.

Δ ι ά τ α ύ τ α

Απορρίπτει την κρινόμενη αίτηση.
Δέχεται την παρέμβαση και

Επιβάλλει στον αιτούντα δήμο τη δικαστική δαπάνη του Δημοσίου εκ δραχμών 14.000 (δέκα τεσσάρων χιλιάδων) και της παρεμβαινούσης εταιρείας εκ δραχμών 19.600 (δέκα εννέα χιλιάδων εξακοσίων).

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 26 Μαΐου 1997 και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 13ης Ιουνίου 1997.

Ο Προεδρεύων Αντιπρόεδρος

Ο Γραμματέας

Σ. Γιάγκας

Φρ. Καμπάνης